

ITALIENSKE KVINDER FALDER FOR FYSIK

I DANMARK HAR VI VANSKELIGT VED AT FÅ KVINDER TIL AT STUDERE FYSIK. DET HAR DE IKKE I ITALIEN. DPU-FORSKERE KOORDINERER ET INTERNATIONALT FORSKNINGSPROJEKT, SOM – I EN SAMMENLIGNING MED ITALIEN – FORKLARER DANSKE KVINDERS FRAVALG AF FORSKERKARRIERER I FYSIK.

* Europa fattes fysikere. Herhjemme og i resten af Europa læser for få fysik på universitetet. Og blandt dem der gør, er der for mange, der falder fra. I Danmark kan vi oven i købet se misundeligt til, når næsten lige så mange kvinder som mænd lader sig indskrive på fysikinstitutterne i Italien.

Cathrine Hasse, lektor ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, forsker sammen med forskningsassistenterne Stine Trentemøller og Anne Bjerregaard Sinding i, hvordan de rationelle naturvidenskabers skæbne afhænger af forskelle mellem de kulturelle selvfølgeligheder i fem europæiske lande: Danmark, Italien, Polen, Finland og Estland. 12 europæiske forskere i et såkaldt UPGEM-team har interviewet knap 240 fysikere fra 20 universiteter fra ph.d.-niveau til professor. Fysikerne fortæller om forskning i fysik som karrierevej, om hvorfor de læser fysik, og om grundene til, at de gennemfører eller springer fra. Ét af resultaterne er, at Italien topper listen, når det kommer til at have kvindelige fysikere på lønningslisten. Danmark ligger i bunden.

”Det handler langt fra bare om flere stipendier, specialkurser eller kønskvoter, men om at kortlægge et kludetæppe af kulturelle forklaringer. Vores pointe er, at hvis vi vil ændre billedet, så er vi nødt til at grave vores kulturelle selvfølgeligheder frem først, og det kan kun lade sig gøre ved at kontrastere dem med andres selvfølgeligheder,” siger Cathrine Hasse.

Asterisk har fået Cathrine Hasse, Stine Trentemøller og Anne Bjerregaard Sinding til at give os et indblik i nogle af de kulturelle selvfølgeligheder og kulturhistoriske baggrunde, der virker blokerende for, at danske kvinder går fysikervejen. En sammenligning med italienske kvinders vilkår kaster et nyt lys på danske kvinders forhold uden for og inden for universitetets rammer.

LA GRANDE FAMILIA BAKKER KVINDEN OP

Starter vi udenfor, i familien, så er det ikke overraskende, at definitionen af, hvad en familie er, varierer fra land til land. Mere overraskende er det måske, at familie- og solidaritetsfølelsen har betydning for antallet af kvinder, som studerer fysik.

”Når en dansker bliver bedt om at fortælle om sin familie, fortæller hun om sig selv, sin partner og de børn, hun har eller ikke har. Og så snakker man ellers om de problemer, der knytter sig til daginstitutionen, og om hvor svært det er at få familielivet til at hænge sammen med arbejdet. Det er så selvfølgelig for os og udgør det, vi kalder en kulturel model. Det vil sige kulturelt formede og ubevidste prototyper, man tager for givet og taler

ud fra. I Italien er familien først og fremmest dig, dine børn - og dine forældre, og det gør hele forskellen. Mens mænd og kvinder i Danmark i stigende grad deles om ansvaret, er det overladt til kvinden og kvindens familie at få det til at hænge sammen i Italien. Konsekvensen er, at det lige så meget er kvindens forældres ansvar og i nogle tilfælde ligefrem også onklen og tantens ansvar. Er de indstillede på, at kvinden skal gøre karriere, så støtter de 100 procent op om det. De passer børn, henter og bringer dem, de flytter ind og sørger for, at tingene hænger sammen. Kvindens fysikkarriere bliver i Italien et familieanliggende”; fortæller Anne Bjerregaard Sinding.

KVINDENS FYSIKKARRIERE BLIVER I ITALIEN ET FAMILIEANLIGGENDE

Dermed står de italienske kvinder reelt bedre end de danske, mener hun. I Danmark har vi det, hun kalder en ’hyklerisk’ kulturel kontekst, der postulerer noget, som ikke holder i praksis: ”Postulatet er, at vi har daginstitutioner, så kvinder og mænd har lige muligheder. Men selvom der er en ny mandetype på vej – det vi kalder ’new masculinities’, der prioriterer familieliv på lige fod med forskerliv – er det i langt de fleste tilfælde stadig kvinden, der har det endelige ansvar, så det er hende, der forlader mødet for at kunne hente børn, inden vuggestuen lukker”, forklarer hun.

TO FJENDTLIGE DANSKE KULTURER

Men også måden, universitetsstudierne er organiseret på, bidrager til en forståelse af, hvorfor færre kvinder end mænd læser fysik. I Danmark kender vi alt for godt til den afgrund af mangel på forståelse – undertiden fjendskab og antipati – mellem den naturvidenskabelige og den litterært-intellektuelle kultur, →

SEXCHIKANE ER ET UDTALT DANSK PROBLEM. VI FINDER DET IKKE I DE ANDRE LANDE.

som englænderen C.P. Snow i 1960 beskrev i bogen 'De to kulturer'. Retorikken om de to sfærers indbyrdes uforlidelighed har nærmest været en kulturel selvfølgelighed herhjemme. I Italien derimod gør den særlige kulturhistoriske baggrund, at der ikke er den samme kløft mellem de to kulturer. For i Italien læser sproglige studenter fysik, og det betyder direkte oversat, at også flere kvinder læser fysik.

"For mig var det overraskende, at klassisksproglige italienske studenter overhovedet kunne finde på at studere fysik. Men lige så overraskende var det, at de slet ikke forstod, hvorfor det skulle være så interessant. Her blev jeg virkelig udfordret på mine fordomme: At studerer man fysik på universitetet, så er det utænkeligt, at man kunne være andet end matematisk student. Men i Italien er det helt normalt at have klassisksproglig baggrund. Ja, ikke blot er det muligt, det er oven i købet ønskeligt, fordi universitetsforskere og gymnasielærere mener, at det ruste de studerende bedre til studiet: De studerende lærer derved at tænke, at få dybde ind i deres forståelse af de redskaber, de arbejder med, og at stille gode spørgsmål til materialet", siger hun.

Cathrine Hasse påpeger dog den lighed, at både Danmark og Italien i dag har skrottet opdelingen i et matematisk og sprogligt gymnasium.

"Men det er tankevækkende, at det har været en kulturel selvfølgelighed i Italien at forbinde sprog og klassisk dannelse med naturvidenskab, mens det i Danmark har været en lige så stor selvfølgelighed at skille dem ad. Årsagen er kulturhistorisk. I Italien er man stolt af sin klassiske fortid, af at kunne latin og læse Cicero. Man ser det som sin civilisatoriske arv, og derfor vægtes disse fagligheder så højt", forklarer hun.

SEXCHIKANE ER ET DANSK PROBLEM

I Danmark har vi i årevis bekendt os til lighedsideologien – også på universiteterne. Alle går for at have lige muligheder og for at have lige meget at skulle have sagt.

"Herhjemme er den officielle diskurs, at vi er åbne og siger tingene ligeud, og at alle er lige og får en fair chance – både mænd og kvinder. Når folk oplever, at det ikke holder i praksis, falder de fra. Den officielle diskurs i Italien er anderledes: Den stærke professor bestemmer, og hvis han vil ansætte en bestemt person, er det ligegyldigt, om det er retfærdigt. Magtstrukturen er hierarkisk, men alle kender vilkårene, og man finder det helt legitimt, når professoren udpeger sin protege som sin efterfølger – det er jo hans ret. I Danmark bryder vi os ikke om den slags nepotisme, og i den officielle diskurs eksisterer den ikke. Når folk så alligevel oplever det, er det meget svært at protestere mod disse spilleregler. For i princippet har vi dem jo ikke. Vores kulturelle selvforståelse gør det svært overhovedet at se og tale om problemet, og det giver bagslag på den måde, at folk tror, det er dem selv, der er noget galt med", siger Stine Trentemøller.

Og denne officielle danske lighedsideologi knækker for alvor halsen på den sexchikane, som interviewene med de danske kvindelige fysikere ifølge Cathrine Hasse røber uhyggeligt mange eksempler på.

"Det tyder på, at vi stik imod den officielle diskurs har en nedværdigende måde at betragte kvinder på. Men konteksten bagatelliserer både sexchikane og chikane relateret til konkurrencesituationer. For kvinderne er det vanskeligt at tage det op som et reelt problem. Når det sker, vælger ledelsen ofte ikke at handle. Det er for besværligt. Og ofte er det de magtfulde mænd, der udnytter situationen. Men sexchikane er et udtalt dansk problem. Vi finder det ikke i de andre lande. Det skyldes ikke bare, at vi er mere bramfrie herhjemme og derfor tør tale om det. Den kulturelle kontekst for kønnet på arbejdspladsen er simpelthen anderledes i de andre lande", siger Cathrine Hasse.

De danske kvinder er også ene om at opleve, at de på samme tid er både for synlige og for usynlige. De er for synlige som *kvinder* på universitetet og for usynlige, hvad det rent *faglige* angår. Denne dobbelthed virker forvirrende i forhold til den faglige identitet. Kvinderne i de fire øvrige lande omtaler derimod ikke dette problem.

"Det skyldes igen de forskellige kulturhistoriske baggrunde. Vi har haft en markant kvindefrigørelse i Danmark, og det er simpelthen det kulturelle arvegods i hverdagslivet, der gør, at vi fokuserer så meget på køn. Vi er blevet vant til at se kønnene som en kampplads. Vi ser ikke blot hinanden som kolleger på

arbejdspladsen, men som bærere af kampen mellem kønnene. I Italien er kamppladsen snarere social, fordi familiens økonomiske baggrund er så vigtig for ens karrieremuligheder. I Italien er klassen vigtigere end kønnet", siger Cathrine Hasse.

KAN DANMARK BLIVE NORDENS ITALIEN?

Kan vi kopiere den italienske model? Kan vi kopiere den italienske familiestruktur, den italienske universitetskultur og de italienske mandlige fysikers forhold til kvinder? Nej, det kan man selvfølgelig ikke sådan uden videre. Det er heller ikke målet med UPGEM-projektet.

"UPGEM-projektet analyserer den kompleksitet, der gør sig gældende, når man vil sammenligne uddannelsessystemer. Hvis man blot ændrer et element uden at ændre konteksten, vil det blive fortolket og bearbejdet i den samme kontekst igen. Man får ikke forandret noget grundlæggende, men kan endda komme til at gøre tingene mere problematiske", siger Cathrine Hasse og nævner som eksempel de særlige tiltag, der skal få flere kvinder ind i naturvidenskab.

"Hvad enten det er stipendier, specielle kurser eller kønskvoter, kommer de de facto til at virke modsat. Det betyder ikke, at for eksempel kvoter ikke er en god ide, men man skal vide, at i en dansk kulturel kontekst er det med til at synliggøre kvinder endnu mere, som kvinder, også på det ikke-faglige plan, og dermed til at underbygge de ting i tolkningsrammen, der er med til at holde kvinder ude", siger Cathrine Hasse og peger på de mulige politiske konsekvenser af deres konklusioner:

"I forhold til de konkrete politiske tiltag betyder det, at vi må begynde med at finde ud af, hvad vores antagelser om, hvad der virker og ikke virker, bygger på. Det er ikke nemt at finde ud af, hvis man kun holder sig til en dansk kontekst. Men ved at kontrastere det med andre kulturelt betingede måder at tænke på, bliver det muligt for os at tænke anderledes – at komme ud over vores selvfølgheder og transformere elementer fra andre kontekster ind i vores egen kontekst. Afdækningen af vores egne kulturelle selvfølgheder kan gøre os modtagelige for inspiration og nye ideer. Men det kræver, at vi angriber det på det niveau, hvor det ikke kun er et spørgsmål om at operere med a- og b-karakterskalaer eller 13-skalaer, men hvor det faktisk er vores grundlæggende forestillinger, der er i spil", siger Cathrine Hasse. ■

Af Carsten Henriksen, cahe@dpu.dk

Der kan læses mere om UPGEM-projektet på www.upgem.dk

I ITALIEN ER KLASSEN VIGTIGERE END KØNNET

CATHRINE HASSE

Lektor ved Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole og koordinator på UPGEM-projektet.

WWW | www.dpu.dk/om/caha

STINE TRETEMØLLER

Forskningsassistent ved Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

WWW | www.dpu.dk/om/stinet

ANNE BJERREGAARD SINDING

Videnskabelig medarbejder ved Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

WWW | www.dpu.dk/om/anbj